

Nr 778

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41, med förslag till jordförvärvslag m. m.

(Lika lydande med motion nr 658 i Första kammaren)

Den nuvarande jordförvärvslagen har i flera avseenden varit till hinder för jordbrukets rationalisering. En revision av denna lagstiftning har därför enligt vår uppfattning länge framstått som angelägen. Vid en sådan revision är det naturligt att även ompröva bolagsförbudslagen. Vår tid ställer andra krav på brukningsenheternas utformning än de som gällde vid lagarnas tillkomst.

Målsättningen för en ny jordförvärvslag bör enligt vår uppfattning i första rummet vara att underlätta bildandet av bärkraftiga och rationella brukningsenheter för jord- och skogsbruk. Med denna utgångspunkt måste man med tanke på de i vårt land starkt skiftande förhållandena räkna med såväl jordbruksföretag utan anknytning till skog som kombinerade företag samt rena skogsbruk — allt beroende på belägenheten och förutsättningarna på orten i fråga.

När nu frågan om en ny jordförvärvslagstiftning förelägges riksdagen har utformningen av den framtida jordbrukspolitikerna ännu icke varit föremål för riksdagens prövning. Under hänvisning till detta förhållande har några remissinstanser förordat ett uppskov med den föreslagna lagstiftningen. Några av de remissorgan som tillstyrker uppskov åberopar också den osäkerhet som råder om de villkor och förpliktelser som en ev. svensk anslutning till EEC skulle medföra. Sådana skäl talar med icke helt oväsentlig styrka för ett anstånd med den föreslagna lagstiftningen. De ur effektivitetssynpunkt framträdande olägenheter som gällande förvärvslagstiftning är behäftad med, gör det dock angeläget att en mer rationaliseringsfrämjande lagstiftning åstadkommes.

Enligt vår mening bör möjligheten att underlätta bildandet av brukningsenheter med ändamålsenlig storlek och ägoanordning tillvaratagas då jord- och skogsbruksfastigheter byter ägare. Vi kan därför ansluta oss till propositionens utformning av 5 § i lagförslaget. Denna paragraf är i stort sett överförd från 5 § i gällande jordförvärvslag. Den ger lantbruksnämnden möjlighet att avslå en ansökan om förvärvstillstånd, om fastigheten behövs för rationalisering av annan brukningsenhet.

Den i propositionen föreslagna proceduren som i normalfallet innefattar

ansökan hos lantbruksnämnd enligt 2 § lagförslaget synes även med den utformning av lagstiftningen som vi nedan föreslår kunna godtagas. Vi anser oss dock böra understryka att den diskretionära prövning som lantbruksnämnden har att utföra blir synnerligen grannlaga. Under de snart 20 år som sådan prövning ägt rum i lantbruksnämnderna har praxis fått ändras från år till år och från trakt till trakt allteftersom utvecklingen fortskridit. En person som ett år fått avslag på ett tillskottsförvärv finner att några år senare en granne får medgivande till ett motsvarande förvärv. Liknande situationer uppkommer säkert även i framtiden, och det bör mana myndigheterna att tillämpa avslagsregeln i 5 § med försiktighet och endast i fall där påtagliga rationaliseringsskäl föreligger.

Förslaget till ny jordförvärvslag innefattar en viss men enligt vår mening icke tillräcklig liberalisering av gällande lagstiftning. Vi önskar ge olika kategorier av förvärvare en principiellt likaberättigad ställning i förvärvshänseende. En sådan principiell likställighet torde på bästa sätt stimulera effektiviteten i näringslivet och därigenom bäst främja allas intresse. Likställigheten bör frångås endast då rationaliseringsskäl så påkallar. Spärregeln i 5 § bör därför vara den enda restriktion som uppställs för förvärv som göres av fysisk person. Härigenom uppnås en av oss sedan länge eftersträvad liberalisering i fråga om enskildas förvärv av jord- och skogsbruksfastigheter. Vi kan sålunda inte godtaga stadgandet i 4 § första stycket, som bl. a. ger bolag företräde framför enskilda som vill driva skogsbruk genom anställda.

I fråga om juridiska personer bör utöver det allmänna rationaliseringsvillkoret i 5 § (lagförslaget) ytterligare en legal möjlighet öppnas att stärka rationaliseringssträvandena. Vi syftar på det förhållandet att i vissa delar av vårt land marken är så fördelad på företag och enskilda ägare att betydande hinder möter för rationellt skogsbruk. Det ligger i alla berörda ägares intresse att få till stånd mera rationella brukningsenheter. Den nu för bolagsförvärv gällande kompensationsregeln, som praktiskt taget ger bolag rätt att förvärva mark endast om de avhänder sig mark med motsvarande värde, anser vi emellertid inte böra bibehållas. Lagstiftningen bör därför enligt vår mening kunna ges en sådan utformning att mindre skiften av bolagsskog, som ligger insprängda i skogsområden vilka i övrigt ägs av enskilda, kan genom försäljning eller byte ställas till förfogande för förhållrad arrondering av i enskild ägo befintliga brukningsenheter. Det syftet kan uppnås om prövningsmyndigheten ges rätt att för fall som här avses kunna föreskriva det villkoret att köparen (bolaget) avhänder sig i förhållande till det aktuella förvärvet små skogsområden (ströskiften), som prövas vara av särskild betydelse för rationalisering av andra brukningsenheter. I detta sammanhang bör framhållas att sammanhängande områden av skogsmark i enskild ägo underlättar samverkan i skogsbruksområdena.

Under remissbehandlingen har framförts farhågor för att vidgade möj-

ligheter för bolag och andra juridiska personer att förvärva jord- och skogsegendomar skulle medföra att bolagen i stor omfattning kommer att inköpa skogsmark. Departementschefen delar inte denna uppfattning. Han anser att remissyttrandena ger belägg för att förskjutningar i rådande ägar-kategorifördelning sannolikt blir små och kommer att ske i måttligt tempo. Departementschefen betonar dessutom »den omständigheten, att ett förvärv avser ett ändamålsenligt eller med rimliga insatser utvecklingsbart kombinerat jord- och skogsbruk, *regelmässigt* (här kursiverat) anses vara ett särskilt skäl för att avslå en förvärvsansökan av annan än jordbrukare». För att lugna den oro som finnes kan emellertid en tidsbegränsning av den nya lagen vara motiverad. Skulle det under de närmaste åren visa sig att bolagens förvärv av skog erhåller en sådan omfattning att det kan medföra en mera genomgripande förändring av ägofördelningen i fråga om skogsmarksinnehav, bör bestämmelserna revideras. För en tidsbegränsad lagstiftning talar även att jordbruksutredningen, när dess förslag om några år blir färdigt och remissbehandlat, kan böra föranleda modifieringar i förvärvslagsstiftningen. Vi föreslår därför att den nya jordförvärvslagsstiftningens giltighet begränsas till i första hand fem år från ikraftträdandet.

Departementschefen har i propositionen angivit att han finner det angeläget att staten även i fortsättningen har möjlighet att förvärva skogsmark. Med anledning härav vill vi uttala allvarlig oro för att omfattande statliga markköp kommer till stånd. Någon erinran kan givetvis ej riktas mot att staten i arronderingssyfte köper skogsmark. Emellertid bör därvid framhållas att även försäljning av statlig skogsmark i sådant syfte skall ske där så finnes påkallat.

Den positiva inställning till enskilt jord- och skogsbruk som vårt samhälle har bör föranleda sådana instruktioner åt domänverket att detta aktivt söker främja en lämplig arrondering av egendomar i enskild ägo. Domänverket har på olika håll i landet skogsfastigheter, som ger möjligheter till detta, vilka man emellertid inte i erforderlig omfattning varit villig att utnyttja. När det gäller en *nettoökning* av det statliga markinnehavet vill vi emellertid betona att stark återhållsamhet måste iakttagas. Utvecklingen får inte leda till en successiv socialisering av jord och skog.

Det är också angeläget att statliga myndigheter visar förståelse för de behov av och intressen för markförvärv som framför allt expanderande samhällen kan påvisa.

Vi vill i detta sammanhang påminna om det förhållandet att kommunernas skatteunderlag blir mindre genom att många bolag inte betalar annat än fastighetsskatt i den kommun där fastigheten är belägen. Vi anser det angeläget att detta problem snarast upptages till prövning.

Våra förslag föranleder ändring av 4 § i förslaget till jordförvärvslag. Första och tredje styckena i lagrummet bör utgå. I lagrummet erfordras endast ett stadgande att förvärvstillstånd må vägras, om förvärvaren är

juridisk person, som icke här i riket driver industriell eller kommersiell verksamhet för förädling av jordbruks- eller skogsprodukter eller för distribution av jordbruksprodukter och icke kan antagas med fånget huvudsakligen åsyfta att varaktigt tillgodogöra sig egendomens alster i rörelsen.

I ett nytt andra stycke i 4 § bör stadgas att för bifall till framställning av juridisk person om förvärv prövningsmyndighet må som villkor uppställa att förvärvaren avhänder sig mark som prövas vara av särskild betydelse för rationalisering av andra brukningsenheter, dock endast i en i förhållande till förvärvet mindre omfattning.

Under hänvisning till det anförda hemställas,

I. att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts prop. nr 41 måtte för sin del besluta att

a) 4 § i jordförvärvslagen utformas i enlighet med vad ovan angivits,

b) att den nya jordförvärvslagens giltighetstid fastställles till fem år; samt

II. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.

Stockholm den 26 mars 1965

Bertil Ohlin

Sven Wedén

Sven Antby

Manne Ståhl

Daniel Wiklund

Henning Gustafsson

i Skellefteå

Brita Elmén

Cecilia Nettelbrandt